

САНАН ОДОХ

ЖАЫМАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮНГЭН ТАХСАР

№ № 6-7 (7235—7236) ● 1992 сал. Тохсунину 16 күнү. Чөпкөр ● Сынанат 16 харты

Саха Республикасының Президентин Ыйысаңынан бу дылгатохсунды 14 күнүгөр Чурапчы ороғоонунаңы олохтоо администрация байылтышынан бу нинин республика Министрларин Советын Председателин сөзбүйяачтынан узлээсөйт ИВАН СТЕПАНОВИЧ СИВЦЕВ анына.

СОВХОЗТАРТАН СОНУННАР

Байылгы кураңын отырып олус кырмынчык астыгар оройын союзозарғар салты маасабайлык анылыкка күтпөн эрзүр улахан дынкениниң кесілтер. Субу күншар-жыныс турутупан Карл армас атынан союзоза 1 убала, Субуруский атынан союзоза 160 убала, 80 биәз, Эрплия Эрнестин атынан союзоза 161 убала, 394 биәз. «Чурапчы» союзоза 104, «Мындаңаң» союзоза 50, «Мутудай» союзоза 243, «Бахадур» союзоза 80 убала атынан күнриздер. Күншар-жыныс таасырынан союзоза 104 хайдар бұлдарға билді.

ХХХ
Ыстык башпуроңа ма-
хаттардалынын байыл
жөнтар ынах сүйнүү
анынын ылларса биз-
и интәрдилэр. Од кур-
кын, Эрилик Эристиши аз-
ылан союз 54, «Чурап-
чы» союз 30, «Мында-
лы» союз 72, Карл
Маркс атынан союз 14,
Мутудай союз 10 то-
голу түшнүүдөрдөн

Аны ордук ырытап түкшілдектары зерттір-

Р. СОФРОНОВА.

• Сүөнү кыстыға •

КЫНДАМНЫ СУОБА СҮРҮКЭТИН

— Дирекцияя хайбаары сыйдьзабыт. Сылтаваамын улжын түмүгүүчүү
бий. Валовойунан 492
тонна туту ыахтаахытын
1941-жылдан толорду бут.
— дипр Хаддар арендийн
принятиетиң биреби
мыннытын председателе
З. М. Алексеев. Настроение
нета учугай Отто Самла
дайдаах дизен Ферматын
котоюноругар уонна дызы
эрэйрээр тогон титириир
дэлгүйттерин санаалвара
шоолоро бийти сыйдьзар

— Маспыт ишіндей, кызынан умайбат. Күнүнүң бу алларбыстықар сыйдаабыт, түгүн ол токт дызбеттің ономебүт, динер ыланының Наталия Никитична Григорьева. Биңрга олондор ус ыланыныңкызтың кыртытара З им бөнүалендиң сыйдашын тұлдәзбеттің

О РОННОН союзстара, баһынайт ханааійс-тыбалары күлләрән туран, ҹаяныңайдарга сүйнүн атылааңыгы баладча үзләзтиләр. Од инеэр Карл Маркс атынан совхоз 58 ынах сүйнүн. Субуруускай атынан совхоз 30 ынах сүйнүн, 151 сыйтыны, Эризис Эрнестини атынан совхоз 76 ынах сүйнүн, 11 сыйтыны, 7 сибенишьен, «Чурганты» совхоз 58 ынах сүйнүн, 1 сыйтыны, «Мындағазыны» совхоз

С. С. Яковлев—Эрилик Эристин юбилейыгар аналлаах научнай-практическай конференция

Төхөүччүү 17-күнүгөр, бээтинчээ, сарсамырда 10 чаштас оройумнаацы Культура дыэстгээр С. С. Яковлев — Эрдлик Эристицич төреобута 100 сыла гулгулуттар аналдаах науучной-практической конференции болодар.

Сурун дақылзаты филологической наука доктора Н. Н. Тобуроков скорор. Научный-практическая конференция изътының ылаллар. Филологическая наука доктора П. А. Слепцов, филологическая наука кандидаттара Г. В. Попов, В. Б. Окорокова, ТЛИИ научный узинт В. В. Егоров, сурұлачылар В. С. Соловьев—Болот Бегтур, В. С. Яковлев—Далаи, И. Е. Федосеев—Доосо, А. С. Бродников, С. И. Тарасов, А. Г. Старостин.

Орбуюн шинийн олжтоохторун научный-практической конференциага кыттынын ыларгытыгар мисырабыт.

Тәрийәр комиссия.

РУКЭТИН

бидеппүт. Отто маныңк
сымдьарбыт болуу,—
манынъыксыт Афанасий
Павлович Тарасов ми-
наусыбар.

тын иннегэр үзэйт түбү-
гар кини узлэлир төрил-
тото, предприятиста им-
паша табыштара булого. Холобуруу эт-
такха, Дириг уонна Ха-
даар иккى ордыгар рей-
себай автобус сымдьыба-
ташына бу дың хантан
киликтэнэллэр. Оттук

Тайырдьзаттан эрэ арый силаас хотонго шинин усулубуйча үзүүлнэр вийн санаагааноос тоё барт буюй, төнө ыншаттанан үзүүлж? Камчи онко турар сүнчүлэр этгээгээ хувахгаа үйтнэхтэрэн ба ныбыа. Оттон үүт-ас, обилдлии туунан туту этийнгийн? Оччотутар бу салаацаа үзэлзэбтэй дьол дьадайынга борбаттар дуо—санаа ыараат, астайлас кесторо уустуугурда. Түйт овлоох сусоо—бүт дьол, низ-ава хайдах ишилдэллээр ити 90—160

бийрэ.
Инклюзиян, тогтоо да

Быһымахтык быһаарбатарбыт ханнык

Соторулаңыта буолан аасынтың тың жанаайтыбы, тыны управлениеңиң совета дойдуга мынылла турар экономикалык реформа тың сирингер сыйнинаах вұрттарынгәр чөпчү болынуруостары дұгуаләтті.

Мундах, чуодалык, России Президента В. Ельцина 1991 сал ахсынны 27 түбэлтэгийг түншнээх сонхоз директора ыс- тараантайар.

күнүңеңи ыбыарын, Россиянын правительствонын 1992 сый тохсунуутааңынаннан Саха Республикасынын Тыя ханаңыстыбатын, тар уонна аека-чолтга министерствонын уураахтаа, суроң докумоонарын дүүгүлдөнүктөш сагалашып.

Россия Президенции сир-
тег Ыйадынан, туюх-хан-
ымык иинин, сир приват-
изацияланмаштах, чады-
ныи уонна колективтимай
бас биллигэ бэриллих-
тах, атылыланмаштах.
1992 сүлгэ союзостары,
колхостары уларытан та-
рийни түмүктэнэхтээх.
Баалынай ханаабыстыба-
лары тэрийнгэ ныры да
харгыстааны суух буюу
хуохтаах, сир бастыга бэ-
риллихтээх. Бишрүүлээн
уонна колективтимай ба-
рааччыларга бу дыыл-
куулун тутар I күнүгэр
дизри сирээ уонна атын
бас биллигэ анал санде-
тельстволар туттарыл-
ынан. Сийн музыкаллах-
иинстин да сиууха сы-
ныаанын ызытылынча. Хо-
лобур, эрдэ баалынай хана-
абыстыбларынан ба-
рааччыларса сир эрэ ана-
нара. Билгигү буолдааны
сири хытта тэгнин бая-
ныяйга атын бас биллигэ,
холобур, сүвнүүтэ, төхий-
ната, атын туттуулар үзэ
средстволара, о. д. а, тута
элүүлэнэн бэриллихтээх.
Сири түнэтнэг сурин хана-
ысхалар эмиз балай эмэ
чулжайданылар. Оро-
буон тунашыллар сира
чулжайданара, сывалда-
нара хвалла. Уолсайынан,
бас биллигэ государствен-
ний, чадыныи уонна муни-
ципальний нурдауктарга

лынхтаахтар. Баанынай толчу араарылыштаахтар. Муннын кыттылаахтар болгүйттөрдөн курдук, ити барыта сир болупурууна хайдах бынаарылыштаах. Билим, холобур, союхостартга биридиндөй Узбигт пайа азыллар. Сир сыйнатта этилибист болдьюхко билинчизин, баар, ити бынаарылдыя. Отток союх рабочайлы, иенсисемди кытта тэкинэн сорох түгэвнэ атын эйг үзүүнтэр (врачтар, учууталлар...) эмиш тэг орто хөмийдюх сир палын ылаллара көрүлдэр. Манынха бүтәнниттэх бынаадым мисстээ ылал

Оттои РСФСР прац-
тельствотын тувааннаах
уурааба олору олохтооин-
ну түргэтгэнэг бодьох-
тордоох, Холобур, сов-
хозтары, колхостары са-
ндардан тарийнгээ, прива-
тизацийлаанынга олох-
тоох Советтар, совхозтар
оншыарын мэдээлэл цэвэр-
льяахтаах дийн буюулла.
Оюуха атын эзгэ узлын-
таригэр ордунтаах бала-
ныанна тувааннаах ийн
измилээ, совхоз сайнды-
тыгар кийлэрбэгт ийлаа-
тынан иерен сагнууллара
ордун буюул ээ дэстинэр.

администрациялары, уз-
коллективтара, тұма хан-
айыстыбыны управле-
ніста, сир номинеттера,
банк представителдері
күттіміздағы комиссиялары
терізін үз біннаты са-
валана, барыахтах. Ко-
миссиялар председател-
лікін соғыстар директор-
дара буолуохтахтар. Бу
саңа структуラларға, ба-
зынан ханаійстыбалар-
ға, бирикілген дәсқын-
сирі бираз, бағылдуолу,
сурүн средстволары тұн-
тит дыналларға бу комис-
сиияларынан ынтымдах-
тах. Үйміллібыт бол-
дырхор, дыналлар уна-
шып, күнделік аны-
тасынан жаңынан жа-

Тыл этәччиләр маныстарга бир субъект булууха дастиләр. Муньых этиләр сүннүләрикән управление совета түннәннаах субъекттәрдөн иштәр огтороругар сорудаихтвата.

КЭРИЭСТЭБИЛЛЕЭХ

КАЗАХТАР УШШУВАТТАР

Эрилик Эристинн туушил истиг-анырах тылындастыптын сайни Чанырга мадзыттаабыт казах сурооаччыларын делегациянын бапылаан көлбөт Нурдин Валкияев анын. Онуна хини биңиги, казахтар, Семен Степановичын туух ишнин ытыктыбытый талтыбытый динен болупуруеска бынчымыз эпшатын барыбита:

— Биңиги көлбөт энгизи удуу бирдүйдүләххыт Эрилик Эристинн заңын суюлун ыктырып сильбастаад. Хини дынетин, бал оноодор нысынан нөрдүбүт. Эдәр салынгар мадзыттардан сор суюлдамыштын Кыра Хабырынын унудаар поруен нөргүйдүбүт. Эрилик Эристинн казах порууттар сурважаа ыар содуллардаа буолбут сыйларга, 1934—1936 с. с. чабынбака тиийзи, Чимкент куоракка олорон «Революция уолаттара» динен саңаан сурооочту. Биңиги ол көмкөй олохпүт айттыгар олус чугастык түрбүт кишинең буоларын ишнин казахтар Эрилик Эристинн убаастыбыт. Хини терәебүттө 100 сыйл түтүүтүн белгизихит, кини олодуун көрөнүштер музей аймахын.

Казахтар «Революция уолаттара» сөзлини кинилер нәриэс-хомуурос көлүензләрин идеяларын утумнаабыт аймынынан ылыналларыгар историческая герүеттар баар буютухтарын сеп дуо? «Абай суюла» роман уон-

на бу айымнын ишнин ардыларыгар, мии санаабар, казах порууттар историчекий суюлун ысындар ылтынтара баарга дылдар. Эрилик Эристинн поруот революцияна сыйнанын көрдерөр бу аймынынтытар обиууландар событиелары тилем баттаан көлбөт сурооаччыларин буолар. Казах порууттар чулуу сурооаччылардаа репрессия охсугуттар түбәнинэр хаанылдыбыттарын түмгөр байзарын ертүлэрттөн суроооч-айар дыңнору бу көмкөй айылбайт буолуухтарын сеп. Хор ону баяраттыы республика талааннаах сурооаччыларын көлзен төлөөн барыбитаинин казахтар Семен Степановичын үрдүнтүн сыйланыллары буолтаарай?

Мии санаабар, Эрилик Эристинн ишнин уонна сажа порууттарын иккизинчиңер утте дыналанын оторбута. Гранданский серин бары ыларын атиян-хаанынан билбөт киши нөрдүт эрэйин-мунгун, исторический ырдынын уусурунанын огуулаабытта казахтарга себулеттөр. Оттоң сажа литературын сонун теманын байыттын ишнин айар кылаа улаханын көрдөрөн, литературалынинин диксиңиң сыйбарытын бирн чадылхай долобурун байытынан бу бартаажай аймынын поруопшут историяларындаа.

Казах литературынинин Саха сирингар ытыштынын сибастызан «Эңдердэ, Саха сир!» динен

аатынан билингич казах сурооаччыларын айымныннын комуутуринкүнүтө бечеэттөнин таңсыбасы. Ол кийине кириин тыйм Саха ССР күлтүретиннен утгалаа элеңде, Казахстан Сурооаччыларын союнун бирнамийетин лауреата делегация салынчычыны Налыбек Турсункулов; «Оттон биңиги сурооаччыларын байзарын орлук чутастык балсан барыттарай? 20-с сыйлар буттууларин диксиңи Ильяс Джангуров ынтырымынан Эллэй Назахстанга сыйлдыбытта. 30-с сыйланвахда Эрилик Эристинн биңиги көлзен, биңиги олохпүттүн иштэе билиси шештэ. Сообуу Казахстан чутынгар сана Кентау куорат баар, кини урунку Алисай уонна Миргалимский рудниктарын олорор туттуллубу. Мантан отучча эре километрдаа сиргэ Туркестан динен билырлык куорат турар. Эрилик Эристинн «Революция уолаттара» динен айымнынтыгар огуулуларынан байыттара буолбуттана. 50-с сыйланвахда Шерхан Мурзалиев тылдаанын бу айымнын изахтыы тылынан тусла кининг буолан таңсыбытта. динен биңиги ейлебулбутун җангстан сурооочту.

Казахтар сурооаччылары «Революция уолаттара» айымнынтын иккизенче тусла киннегизен таңаарета ылсан аралдар астынан наар. Эрилик Эристинн

курдук сажа чулуу дынон порууттары чуганатынга онорбут утте дыналалара салгын олох олорор. Быннын сайнан дуу сажа литературын ишнине Казахстанда ынтылаалларын былааннанарын түтүннен иштитиб. Бу сажа сурооаччыларынан литература күнчөрүн сыйнанын түнүс тегулләэн барылмалары буолуода. — Олох улуттуктыларын нәрдис көмкөй таңааран уескүүллэр. Семен Степановичын сажа Островская дикториниң дикбеттөр — динен эпине казах поэти, тылбасчы Саги Жиенбаев Ныра Хабырынын Урал урдүгөр көмүллүбүттүр түрүлүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Эрилик Эристинн суду обрамындар, айбут айымнынларынан казахтар ишнин курдук дикриң ытыктабыллынан сүгүүрүллөр.

СӘМЭН ТҮМАТ.

Снимок: (үзгөттөн жаңас) В. С. Яковлев — Дастан, казах поэта Саги Жиенбаев уонна С. А. Попов — Сәмэн Тұмат Чаныра.

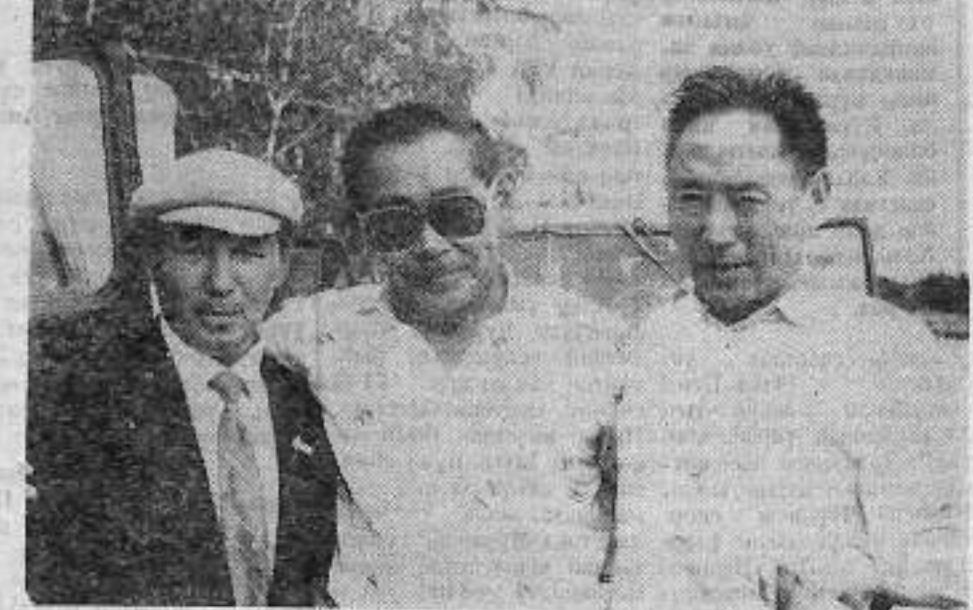
олорбут баладанын утугунанын тута сыйдаштардаа. Көлни оноо оболор сажа тылын, литературынин үердөрөн кылаастардаа айыллаштаах эбит.

Маган сибасынан огуулалдаа атахтардаа жыраңын суронар оствуул. Урткын мазалдаанынан бүрүллүбүт хоппо, избен еңеңдердөвхөх олонпос — бу барыта Эрилик түтүннен сыйдыйбыт төрлөлөр, кини тынынин ишриминт жаллар. Нәйнинде борутар буолан баран, бука, бу астуулуу түрүнкүл сирдигин батынынары тарда сыйдыйан авырбыт айыллыларын сурооочту буолуо.

Яковлевтар олор сыйдыйни да дынон сөрттөн түрүнкүл сирдигин барыттара. Тебе да очтоодуу дынуунун бодоттун ынтымактар дына биљигин да турар. Аасынан сыйын чанырдар киннин 100 миңжылдох титинк түтүлдөр.

— Аасынан сыйтан үзүбіт-хамнаспыттын барыта Эрилик Эристинн юбилейнин баладынан ынтымактарынан. Түмүнкүп күнделек суюх: государство 580 тонна утту, 103 тонна этин түтүрлөр баладынан толордубут. Баладынан 1025 суюн, 700 сыйтын кыстаал турар. Уонсанын 680 тый сөлик ишнин ароччай гаражтаах, межа-мизатордар, сыйынанын дыныздаа машиний двор түтүлдөр. Бирн улаханынайындыбыттын ишнин түтүлдөр.

Эрилик жаңас саңаа-

таптактара, эр хаанын ынтымбатынан Семен Степанович Яковлев — Эрилик Эристинн тус байттарын олорор дыол, үөрүү биртөнчөн эндиштүн түрүлүлүлүк олох олорбута. Баарда суюн 50 саясташар сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Эрилик Эристинн суду обрамындар, айбут айымнынларынан казахтар ишнин курдук дикриң ытыктабыллынан сүгүүрүллөр.

Сәмэн Тұмат.

Снимок: (үзгөттөн жаңас) В. С. Яковлев — Дастан, казах поэта Саги Жиенбаев уонна С. А. Попов — Сәмэн Тұмат Чаныра.

сыйыллатах, эр хаанын ынтымбатынан Семен Степанович Яковлев — Эрилик Эристинн тус байттарын олорор дыол, үөрүү биртөнчөн эндиштүн түрүлүлүлүк олох олорбута. Баарда суюн 50 саясташар сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Эрилик, эн бултуруйбаттара, модун санаа, суду талааңтарынан боруен, нөргүй буолуохтуу! Эн ишчөнчөн ыччачынын эн занынин оруу буттунгуттүн күрдүк жарыстан, сыйлас, сымынаас түлүннен кине тутта айланынын.

Эрилик, эн бултуруйбаттара, модун санаа, суду талааңтарынан боруен, нөргүй буолуохтуу! Эн ишчөнчөн ыччачынын эн занынин оруу буттунгуттүн күрдүк жарыстан, сыйлас, сымынаас түлүннен кине тутта айланынын.

Сурооар ишнин майынын суюллары ылымнаштаах: ...бар дыон тылын дагетин үертилхээ... ишчөнчөн таттарында суюх сажа тылынан сурооочхана; көрбүтүрээ зара хөнүйартын тохтоон, ишнин ажыр суюлларынан ырынан ылыххана.

Оччоо бар дыоммут көрэхсөн литературын торуттуу, ишоруу этибет.

ЭРИЛИК ЭРИСТИНН.

ИЙЭМ КЭПСЭЭНЭ

Оскуолада үерэнэр сыйларынан анаттакхына табыллар, ларбытыгар Эрилик Эристиннин айымныларын үертилхээ, ишм: «Ити саңмар, эк-Эрилик дыонун билер көрэйтэн ишлэллэр», — дистэ. Мин хотонко тавааран үүт уурап үзгэххэ-тириллар ачылалырларын иштэн избистим. Ор-өтер буолбата дөен халалбышын эйнэхэтийрэдбин.

Ишм Савинна Айна Евсеевна билгилүү Уус-Майдан оройонун Күл ишниндер олорор. Кини оюо сана Чурапчы Чанырын Убана Хаспыйт динен сыйылларын сыйылларынан түбүү. Бу Эрилик Эристиннин дыонун сыйылларынан түрүлүлүлүбүттүр сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Ишм Савинна Айна Евсеевна билгилүү Уус-Майдан оройонун Күл ишниндер олорор. Кини оюо сана Чурапчы Чанырын Убана Хаспыйт динен сыйылларын сыйылларынан түбүү. Бу Эрилик Эристиннин дыонун сыйылларынан түрүлүлүлүбүттүр сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Ишм Савинна Айна Евсеевна билгилүү Уус-Майдан оройонун Күл ишниндер олорор. Кини оюо сана Чурапчы Чанырын Убана Хаспыйт динен сыйылларын сыйылларынан түбүү. Бу Эрилик Эристиннин дыонун сыйылларынан түрүлүлүлүбүттүр сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Ишм Савинна Айна Евсеевна билгилүү Уус-Майдан оройонун Күл ишниндер олорор. Кини оюо сана Чурапчы Чанырын Убана Хаспыйт динен сыйылларын сыйылларынан түбүү. Бу Эрилик Эристиннин дыонун сыйылларынан түрүлүлүлүбүттүр сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Ишм Савинна Айна Евсеевна билгилүү Уус-Майдан оройонун Күл ишниндер олорор. Кини оюо сана Чурапчы Чанырын Убана Хаспыйт динен сыйылларын сыйылларынан түбүү. Бу Эрилик Эристиннин дыонун сыйылларынан түрүлүлүлүбүттүр сиргэ түрүлүлүбүттүр балынин көрөн баран төннөн истахжитин.

Е. ЛУГНИНОВ.

Уус-Майдан.

